

FOKUS

SPRÅKLYDSANGER MED OPPGAVER

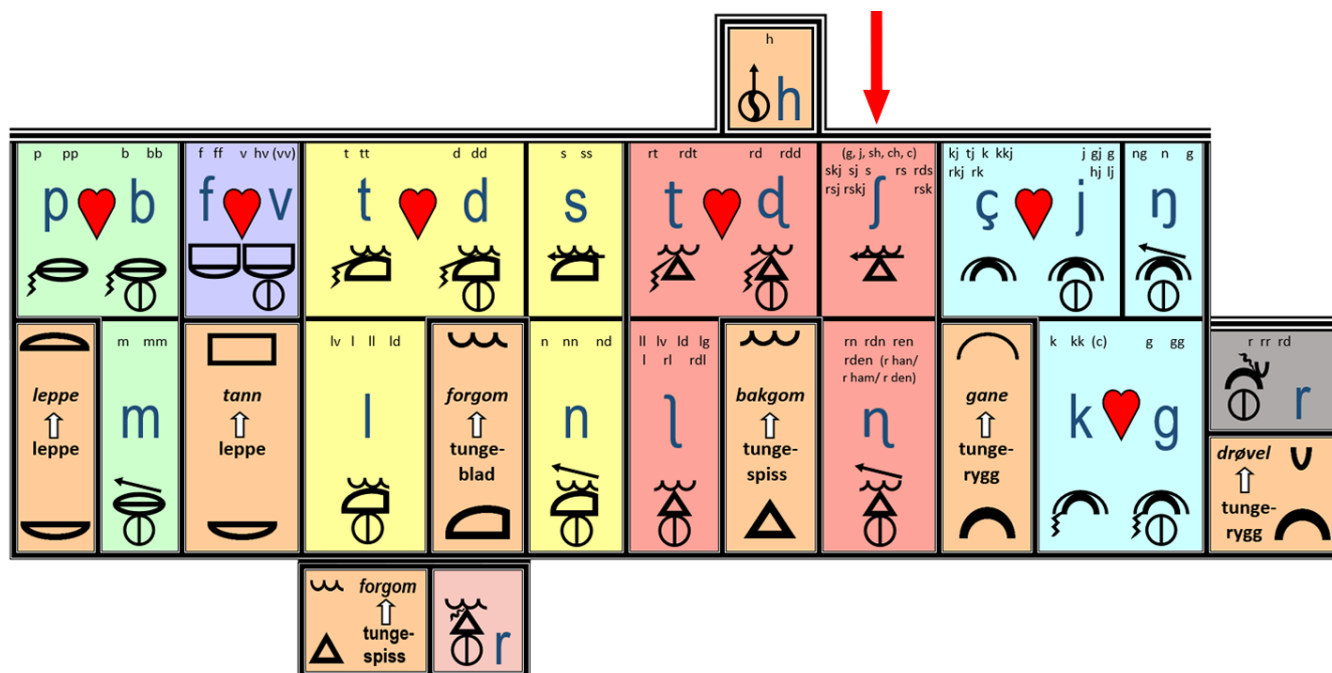
FOKUS B BOKSTAVLØSE LYDER

LESEKURS B STAVSKRIFT

ʃ-lyd med SKJ

Toril Karstad

Rosa leilighet: Bakgomlyder, ɶ med SKJ

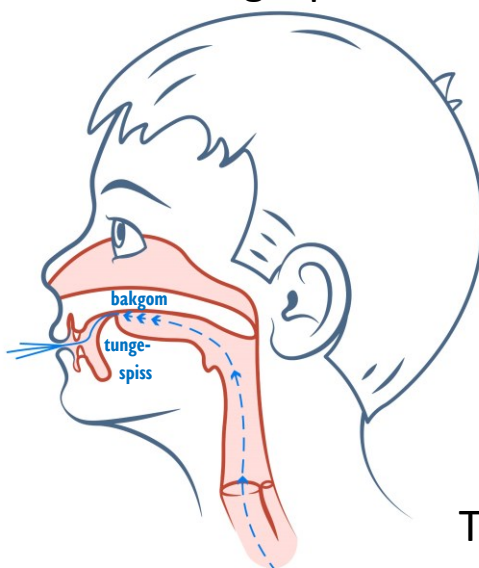
ɶ-lyden hører til tungespiss bakgom-leiligheten. Vi bretter sidene på tungespissen opp mot bakre del av gommen. ɶ skrives imidlertid på svært mange m ter. Elever med østnorske, trønderske eller nordnorske dialekter har allerede blitt kjent med ɶ-lyden fordi RS uttales ɶ i disse dialektene. Men ingen ord starter med RS. ɶ-lyden fins også i andre dialekter, med symboler som skj, sj, sk, ev. med en stum r foran, eller andre m ter som stammer fra fremmede språk.

Symbolene med liten skrift i ɶ-leiligheten viser ulike skrivemåter for ɶ-lyden. Noen dialekter har ikke /ɶ/. Isteden sier man /s/ + /j/. Da blir både SKJ, SJ og SK foran i/y/ei/( y) symboler for s-j-kombinasjonen. Denne uttalem ten er i tilbakegang.

S

Si «ssss», brett tungespissen bakover:

ɶ

ɶ er l ngre enn S

Tunga er l nger bak

Forsidebildet er tegnet av Melissa Ad le Popkema.

Fokus er delvis utviklet ved hjelp av Extra-midler. Digitalisering av Fokus talesymbolfont og bilder av artikkelasj n er lagd for TKKL av Øyvind Martinsen med midler fra stiftelsen Dam. Fokus digital læringsressurs (fokus.no) har flere hefter og digitale oppgåver.

ƒ eller s-j med SKJ

ƒ -lyd med SKJ-vers: Sang nr. 44

Tekst: Toril Karstad, mel.: BE Phillipp, vokal: Christa Marie Bentzen 6. kl., sørlandsinnspilling: Ingvild Blystad, komp og opptak: Øyvind Åge Berg, illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema 7. kl.

Se, et skjelett
med skj^uerf, skj^ort og sp^ett!
Det skj^elver i skj^orta bak skj^old i et skj^ul.
Skjegget er skj^ont,
litt skj^evt, skj^ort og gr^ont.
Det skj^eler, men skj^erer opp skj^ere til j^ul.

Talesymbol:

Lufta strever Bakgom

Tungespiss

Oppgave 1: Hør på opptaket, og prøv å lære sangen.

Oppgave 2: Se på språklydhuset og finn ƒ. Si ƒ og kjenn etter uttalen! Forklar for noen hvordan du lager lyden med taleorganene.

Oppgave 3: Sett ring rundt alle skj i sangen, og si ƒ.

Oppgave 4: Les hele verset.

Strek under stum bokstav = minus lyd

Oppgave 5: Finn lyden f/s-j skrevet med symbolet skj.

Si lyden mens du tegner ring rundt symbolet (bokstavgruppa).
Tell opp til slutt hvis du har lyst.

bgreifædskjauvmskjktupaipæiøubystpaimskjeivdejfn
gskjsgaudgævmskjskjtupaifeiyskjstpaiejfvhskjsg
gaudgtskjkvdauvskjkøfeioubskjvdejæjfvhskjsgau
dgtynvkskjktupaipskjløubystpdskjsgyaiskjbgråkvi
yeiskjtupiøskjubyskjaieæskjågmeskjvngdejfvhskjsj
pgaudråkvskjøskjbyngjæjskjfvhaibgråkauskjvmskj
tupaistpæfvhskjsgauskjyøeifædaluvmskjktupaieio
eifædskjubyskjstpaieivskjdeskjngvhskjaibgrskjky
mskjktupaipkkskjeioubsngaiskjæågskjvdepaibskjæf

Jeg fant _____ stykker.

Oppgave 6a: Skriv skj-ord.

skjelett

skjerf

skjørt

skjelve

skjorte

skjold

Oppgave 6b: Skriv skj-ord.

skjul

skjegg

skjev

skjønt

skjele

skjære

Oppgave 6c: Skriv skj-ord.

skje

skjell

skjønne

skjenne

skjenke

beskjed

Oppgave 6d: Skriv skj-ord.

skjerm

skjøt

skjønne

skjule

skjær

skjøte

Strek under stum bokstav = minus lyd

Oppgave 7a: Skriv f/s-j-ord med symbolet skj i stavskrift.

skjelett

skjerf

skjørt

skjelve

skjorte

skjold

Oppgave 7b: Skriv f/s-j-ord med symbolet skj i stavskrift.

skjul

skjegg

skjev

skjønt

skjele

skjære

Oppgave 7c: Skriv f/s-j-ord med symbolet skj i stavskrift.

skje

skjell

skjønne

skjenne

skjenke

beskjed

Oppgave 7d: Skriv f/s-j-ord med symbolet skj i stavskrift.

skjerm

skjot

skjonte

skjule

skjær

skjøte

Strek under stum bokstav = minus lyd

Oppgave 8: Del opp i stavelser og tell språklyder i f/s-j med skj-vers.

- a) Sett prikk under alle vokaler. Hver prikk eller strek markerer en stavelse.
- b) Tegn stavelsesbuer under hvert ord.
- c) Skriv antall **språklyder**, rett over hvert ord. Eksempler: Ordet skjelett har 8 bokstaver, men bare 5 språklyder, for skj er symbol for én lyd og tt er dobbel konsonant og symbol for én lyd. Ordet skjørt har 6 bokstaver, men bare 3 språklyder, for skj og rt er symbol for én lyd hver.

Se, et skjelett

med skjurf,

skjørt og spett!

Det skjelver i skjorta

bak skjold i et skjul.

Skjegget er skjønt,

litt skjevt, skjørt og grønt.

Det skjeler, men skjærer

opp skjære til jul.

Til pedagogen: Vi deler ikke stavelser opp etter vanlige delingsregler, men sørger for at bokstaver som representerer én språklyd, havner i samme gruppe. Siden lærer vi elevene vanlige delingsregler ved bindestrek.

Oppgave 9a: Les ord med skj og lang vokal, og legg bokstavkort.

1

skje
skjør
skjøt
skjul
skjema

2

skjule
skjær
skjøte
skjære
skjele

3

avskjed
skjeløyd
skjebne
beskjeden
beskjedne

4 Lureord!!!

beskjære
beskjæring
beskjed
skjærgård
skjærtorsdag

Oppgave 9b: Les ord med skj og kort vokal, og legg bokstavkort.

1

kanskje
skjørt
skjønt
skjelve
skjønne
skjell

Oyvind Martinsen © Fokus

2

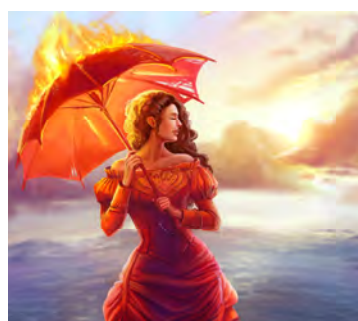
skjønn
skjegg
skelett
skjenn
skjelle =
skjenne

Oyvind Martinsen © Fokus

3

skjorte
skjenke
skjemte
skjelne
en skjenk
skjønnet

PxHere.com, CC0

4 O/E-vikar!!

forskjellige
forskjell
skjerpe
skjerf
skjerm
skjold

Andreas Karstad, 9 år

Oppgave 10: Fullfør fortellingen.

Ta en titt på bildet på side 3. Les innledningen på historien, og fullfør fortellingen. Velg ut minst fire ord fra oppgave 9, og flett dem inn i historien. Lag overskrift.

Har du noen gang sett et levende skelett? Ikke jeg heller. Men jeg hadde en skjebnesvanger drøm om et skjeggete skelett med skjef og skjort. Det var ikke akkurat noe skjønt syn som møtte meg i døra til skjelet. Der, like bak lekeskjoldet mitt, stod det skjeløyde skjelettet og skar i ei skjære. Det begynte å skjelve, og da skalv også skjorta på veggene! Det var skremmende.

Strek under stum bokstav = minus lyd. Feit o har å-lyd, feit e har æ-lyd, feit n har ŋ-lyd.

Oppgave 11: Klipp ut en setning, del opp i ord og pusle. Klipp i bokstaver og pusle sammen. Skriv teksten på konvolutt, og putt brikkene i konvolutten.

Se, et skjelett
med skjerf,
skjørt og spett!
Det skjelver
i skjorta
bak skjold
i et skjul.
Skjegget
er skjønt,

David Sletth, 4.kl

**litt skjevt,
skjørt og grønt.
Det skjeler,
men skjærer
opp skjære
til jul.**

David Slettfli, 4.kf.

Se, et skjelett
med skjerf, skjørt og spett!
Det skjelver i skjorta
bak skjold i et skjul.
Skjegget er skjønt,
litt skjevt, skjørt og grønt.
Det skjeler, men skjærer
opp skjære til jul.

David Slettlø, 4.kf.

Oppgave 13: Løs rebusen. Bytt ut talesymboler og store bokstaver med små bokstaver. Les setningen.

NB: To ruter under talesymbolet betyr dobbel konsonant. Bred rute betyr bokstavgruppe.
Alle setninger og navn skal starte med stor bokstav. Sett riktig tegn til slutt.

1 Å-lyd

	E		Ø		O	G		O		E	!
					o	g					

2

	A	A			E			E	D		Æ		A	!
									d					

3

	Ø		E			U		E		A	E	T	?
												t	

4

	A	N		E		U		E	N		E		I	?
		n												

5

	A		O		D	O	G		E			E		!
			o		d	o	g		e					

6

	E		E	D		Æ			E		!
				d							

Strek under stum bokstav = minus lyd. Feit O har å-lyd, feit E har æ-lyd, feit N har η-lyd.

Se, et _____ med

_____, _____

og spett! Det _____ i

_____ bak _____

i et _____.

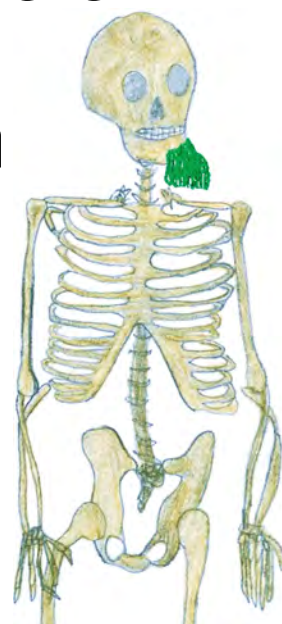
_____ er _____,

litt _____, _____ og grønt.

Det _____, men

_____ opp

_____ til jul.

David Slettli, 4.kl.

Oppgave 15: Del sangteksten i ord med loddrette linjer.

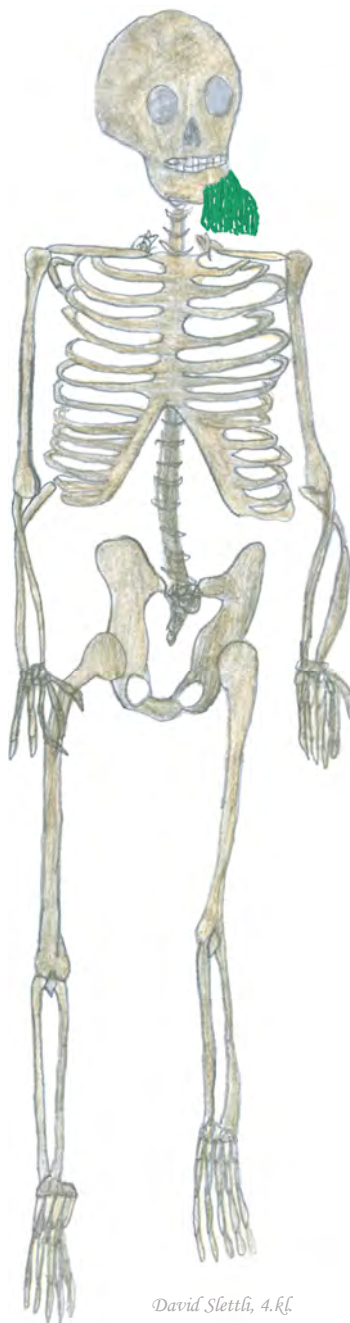
Se|et|skjelettmedskjerfskjørtogspett!

Detskjelveriskjortabakskjoldietskjul.

Skjeggeterskjønt,

littskjevtskjørtoggrønt.

Detskjelermenskjæreroppskjæretiljul.

David Slettl, 4.kf.

Oppgave 16a: Les rim med f/s-j-lyd med symbolet SKJ.

Ingelin rimer: skjul – fugl – gul – hul – kul – modul

Sveinung rimer: skjøte – møte – bløte – søte – fløte – bøte – støte

Vi rimer: skjær – nær – bær – lær – vær – tær – stær – trær – klær – der – her

Skjalg rimer: skje – be – le – ned – re – gre – bred – tre – kle – sted – beskjed

Ingebjørg rimer: skjele – hele – dele – fele – tele – sele – stjele – fordele

Bengt rimer: skjør – bør – før – trør – dør – glør – blør – klør – gjør – hør – rør

Henning rimer: skjuler – huler – smuler – fugler – buler – kuler – juler – uler

Inger Lise rimer: skjære – beskjære – være – nære – lære – fortære – svære

Oppgave 16a: Les rim med f/s-j-lyd med symbolet SKJ.

Venke rimer: skjønne – rønne – lønne – drønne – tønne – stønne – bønne

Anker rimer: skjenne – brenne – tenne – venne – sende – spenne – denne

Frank rimer: skjell – vel – selv – ell – tell – stell – fell – fjell – hell – smell – pell

Katinka rimer: skjegg – vegg – legg – hegg – degg – klegg – dregg

Eivind rimer: skjelett – brett – tett – rett – sett – mett – svett – bukett – gjett

Audhild rimer: skjenker – benker – tenker – lenker – senker – krenker

Øydis rimer: skjorter – vorter – forter – lorter – porter – hjorter

Kaisa rimer: skjermer – ermer – permer – svermer – hermer – nærmer

Strek under stum bokstav = minus lyd. Feit o har å-lyd, feit e har æ-lyd.

Oppgave 17: Les enkle ord med skj og symboler fra andre fokus.

1

skjelett
verdi
tenke
mors
korn
øy
fei
skjerf
klang
ferdig
bøy
særlig
horn
bank
skjørt
pai
fordi
barn
nei
henge
blank
ærlig
skjelve
svart
gardin
slank
styrte
tau
flau
løy

2

syrne
rynke
slenge
bardun
torsk
skjorte
bein
rank
rørt
krangle
skjold
spinkel
sørlig
kaie
torn
skai
sardin
skjul
rangle
dårlig
taus
ankel
kart
irsk
skjegg
feire
trenger
flink
mai
fordele

3

sørlig
lært
sort
hinke
mjau
bjørn
seng
fordele
kai
skjev
rart
stinke
bøye
størst
sau
springe
skjevt
køye
mink
tøye
peis
meis
ustyrlig
surt
skjemte
først
turning
ført
ei teine
fordra

4

vaie
hørt
snarlig
trang
øye
vei
munk
smurning
skjele
lei
lurt
stenge
urørlig
bokfink
fordøye
høy
klærne
skjære
lort
hai
skau
gøy
sei
sprang
vinke
fordufte
erle
forspise
fort
pauke

Til pedagogen: Ramsene kan leses på skolen eller hjemme, som repetert lesing. Man kan ha ei ramse per dag. De kan også benyttes sammen med bokstav-/bokstavgruppekort. Ved undervisning individuelt og i grupper, kan lærer diktere fra ramsene, og elevene skriver ordene med bokstavkort. Ved få elever, kan man gi barna ulike ord i eget tempo, noe som hindrer sammenlikning og øker effektiviteten. I hel klasse med stasjonsundervisning, kan barna på bokstaveskestasjonen diktere hverandre ord to og to eller tre og tre. Etter for eksempel fem ord bytter man rolle, så alle får skrevet. Eleven som dikterer, farger ordet han har diktert, med lys farge eller krysser av. Slik vet gruppa hvor langt de er kommet til neste økt.

Strek under stum bokstav = minus lyd. Feit o har å-lyd, feit u har o-lyd, feit e har æ-lyd, feit s har f-lyd, feit v har f-lyd.

Oppgave 18a: Del rimramsene i ord med loddrette linjer.

skjulfugulgulhulkulmodul

skjeleheledelefeleteleselestjelefordele

skjøtemøtebløtesøtefløtebøtestøte

skjærebeskjæreværenærelæreførtæresvære

skjetrenedbeleregrebredklestedbeskjedu

skjørbørførtrørdørglørblørklørgjørhørrør

skjulerhulersmulerfuglerbulerkulerjuleruler

skjærnærbærlærværtærstærtrærklærderher

Strek under stum bokstav = minus lyd. Feit o har å-lyd, feit e har æ-lyd.

Oppgave 18b: Del rimramsene i ord med loddrette linjer.

skjønne|ønne|rønne|drønne|tønne|stønne|bønne

skjenkerbenkertenkerlenkersenkerkerkrenker

skjortervorterforterlorterporterhjorter

skjellvelselvelltellstellfellfjellhellsmellpell

skjeggveggleggheggdeggekleggdregg

skjelettbrettettrettsettmettstvettbukettgjet

skjermerermerpermersvermerhermernærmer

skjennebrennetennevennesendespennedenne

Strek under stum bokstav = minus lyd, feit e har æ-lyd.

Ekstraoppgave 1a: Skriv skj-ord.

skjelne

skjenken

skjelle

skjenne

skjemte

skjebne

Ekstraoppgave 1b: Skriv skj-ord.

skjerpe

skjerme

skjærgård

utskjelt

beskjeden

skjærtorsdag

Strek under stum bokstav = minus lyd

Ekstraoppgave 2a: Skriv skj-ord i stavskrift.

skjelne

skjenken

skjelle

skjenne

skjemte

skjelne

Ekstraoppgave 2b: Skriv skj-ord i stavskrift.

skjerpe

skjerme

skjærgård

utskjelt

beskjeden

skjærtorsdag

Strek under stum bokstav = minus lyd

Ekstraoppgave 3: Bøy substantivene i f/s-j-lyd med skj-verset.

Ubestemt form entall (en, ei, et)	Bestemt form entall (den, det)	Ubestemt form flertall (flere)	Bestemt form flertall (de)
et skjelett			
skjerf			
skjørt			
spett			
	skjorta		
skjold			
et skjul			
	skjegget		
skjære			
jul		-----	-----

Ekstraoppgave 4: Bøy verbene i f/s-j-lyd med skj-verset.

Å skje	Det skjer nå	Det skjedde	Det har skjedd	Det hadde skjedd
Infinitiv	Presens	Preteritum	Perfektum	Preteritum perfektum
å se				
	skjelver			
	er			
	skjeler			
	skjærer			

NB: Det første verbet *Se!* står i imperativ (bydeform), og er et utrop.
Men her skal du bare bøye ordet i de 5 oppgitte formene.

Ekstraoppgave 5: Les vanskeligere ord med skj og ord fra andre fokus.

1	2	3	4
skjærgård bombardere annerledes tirsdag sprinkel verten flenge arbeid fyrstikk spankulere skjærtorsdag underlegen vertshus stang haug haiene forankring sløyd skjønnhet torner klenge slanking haugen reinsdyr skaiveske hauken sleiv murstein bringe underleppe forskjell	hurtig seier skjærme sløyfe mengde vårnatt haugevis tursekk rørlegger seire gøyal yngre beskjære banking fortid tornado fordrevet blåveis forsinket røyskatt beskjed tynge draugen streike fortøye turnere brøyte forskjellig klynge sårsalve meieri	forderve fortære uforklarlig pingvin turnering fløyte skjerpe peiling fortelle støyende slynge vurdering forsinkelse forskjellighet forlagt speilegg lengsel gjerne bombardert skjøte fengsel paiformen forsvarlig lærstol dreie fortau fordømme trengsel hjernen stjerne krinkler	forlystelse fordømt arbeider hverdagsklærne bleie slyngel gardere seg beskjedenhet haiene skreiv fartøy avdanket sommerleir sløyd streng haugen reinsdyr skjebnesvanger fordufte forankret fortvilet morsdag haukene skrangle sleiv forlovet fortida bombardere beskjeftige seg skjønnhet reiselyst

Til pedagogen: Ramsene kan leses på skolen eller hjemme, som repetert lesing. Man kan ha ei ramse per dag. De kan også benyttes sammen med bokstav-/bokstavgruppekort, for å holde ved like de fenomenene man har øvd på tidligere. Ved undervisning individuelt og i grupper, kan lærer diktere fra ramsene, og elevene skriver ordene med bokstavkort. I hel klasse med stasjonsundervisning, kan barna på bokstaveskestasjonen diktere hverandre ord to og to eller tre og tre. Etter for eksempel fem ord bytter man rolle, så alle får skrevet. Eleven som dikterer, farger ordet han har diktert, med lys farge. Slik vet gruppa hvor langt de er kommet til neste økt.

Strek under stum bokstav = minus lyd. Feit o har å-lyd, feit e har æ-lyd, feit g har k-lyd, feit s har f-lyd.

Ekstraoppgave 6: Les ord med konsonantforbindelser.

1 SV-		2 BL-		3 KL-		4 FL-
svi		bli		klo		fly
svar		ble		klø		flo
svær		bla		kle		flå
svak		bly		klar		flat
svin		blå		kløp		flis
svor		blø		klut		fløt
svøm		blaut		kler		flyte
svai		bleie		klor		flere
sveiv		bluse		klam		flire
sveive		blære		klem		floke
svare		blar		klær		flåte
sveve		blør		klare		flest
svane		blåse		klede		fløy
svepe		bløt		klage		flau
svære		blåne		klyve		flaut
svøpe		blakk		klype		flause
svele		blekk		klyse		fløyel
svamp		blikk		klase		fløye
svelg		blemme		klein		flekk
svelge	stum d	blod <u>u</u>		Klaus		flass
svett	stum d	blid <u>u</u>		kløyve		flytte
sville	stum d	blad <u>u</u>		kledd		flagg
svømme	stum d	blund <u>u</u>		klapp		flamme
svimmel	stum d	blind <u>u</u>		kliss		flikke

Språklydhus på oslomål inkludert skarre-r og bokstavløse lyder

[illegible]

Vokaler: a ^{a ad av} e¹ e² e^{ed et} i ^{i id ig} o ^{o u od} u ^y y æ ^{æ e} ø ^ø å ^{å o}

Diftonger: ei ei ege eig au au aug aud auv eu øy øg øi ai ai ai ay aj åi åi oy oi oi oi